

עניני עבודת יוה"כ

6. שיעורי הגר"ד עבודת יוה"כ לה:

פירש רש"י (ד"ה ההוא דנחית): "שליח ציבור שמסדר בתפלתו של יום הכפורים סדר עבודותיו של כהן גדול על שם ונשלמה פרים שפתינו". משמע מדבריו שסדר העבודה הוא ממש חלק מתפלת הש"ץ, וממילא נראה שיש לדקדק שייאמר בקול כשאר חזרת הש"ץ, ואמנם בספרי הגאונים¹³ סדרי העבודה מתוארים כחלק שרשי של התפלה. ולא עוד, אלא שהיו בתקופתם מנהגים שונים לגבי התפלה בה יש לומר סדר עבודת היום, ואף היו שנהגו לאומרו בכמה תפלות.¹⁴

בסופו של דבר נתקבל המנהג שיש לאומרו דוקא במוסף. ובהסבר מנהגנו נראה, דזהו לא רק מפני שתפלה זו נאמרת בשעת עבודה כהן גדול, כפי שהסביר ר' עמרם גאון¹⁵, אלא מאותה סיבה שאין אומרים פסוקי קרבנות בשאר התפלות ובמוסף אומרים אותם, וכלשון רב האי"ט: "כדרך שאין אומרים סדר קרבנות היום לא בשבתות ולא בימים טובים ולא במועד ולא בראשי חודשים אלא במוסף". והיינו מפני שקיום מוסף ביסודו הוא מדין ונשלמה פרים שפתינו - כלומר, שהתפלה כמותה כקרבן והיא באה במקומו. בשאר התפלות, לעומת זאת, אין הדבר כך. שהרי, קיומן היסודי הוא אמירת רחמי, ורק תוקנו כנגד קרבנות, כלומר במקום הקרבן, אך לא שתפלת שחרית ומנחה כקרבנות תמיד. וראיה לדבר משיטת התוספות (ברכות כו, א ד"ה איכעיא) שאין דין חלומין במוסף שהרי: "לא תיקנו שבע ברכות של מוסף אלא משום ונשלמה פרים שפתינו וכזה ודאי עבר זמנו בטל קרבנו, אבל שאר תפלות דרחמי נינהו ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו ואין כאן עבר זמנו בתפלה אחרת". וכך עולה גם משיטת הרי"ף והרמב"ם (הל' תפלה פ"א ה"י) שאין תפלה נרבה במוסף. זוהי הסיבה, אם כך, שסדר עבודת יוה"כ - שאף הוא נאמר בתורת ונשלמה פרים שפתינו - נקבע דוקא במוסף.

7. רמב"ם הל' תשובה א:

בזמן הזה שאין בית המקדש קיים ואין לנו מזבח כפרה אין שם אלא תשובה, התשובה מכפרת על כל העבירות, אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירין לו שום דבר מרשעו שנאמר רשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו, ועצמו של יום הכפורים מכפר לשבים שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם

8. מ"ב תריט טז:

טוב ללמוד ביוה"כ משניות מסכת יומא גם ללמוד המאמרים מסוף יומא המדברים מענין התשובה

9. הרב חיים ג'כטר "הערות על הרמב"ם בהל' עבודת יוה"כ"

הקדמה

1. ס' נוראות הרב ח"ו עמ' 1

The Rav stated that his main goal in delivering this *Shiur* was to familiarize the audience with the עבודת יום הכפורים. He explained that the *Kedushas HaYom* experience of one who understands the *Avodah* is qualitatively different from that of one who is not as familiar with the *Avodah*. He recalled that by his grandfather, *Rav Chaim, Z"l*, the *Avodah* comprised the central part of the *Tefillah* of *Yom Kippur*. The *Chazan* recited each word of the *Avodah* out loud (since the *Avodah* is part of *ש"ץ*), and the *Chazan* repeated it in an undertone. It took them a few hours to complete the *Avodah*.

2. ס' עבודת הכהן - סדר עבודת יוה"כ עמ' 1

ומובא בשם מרן הח"ח דהנה היום מסוגל כל אדם להשיג מעלת הכהן הגדול הנכנס לפני ולפנים שהרי הבטיח הקב"ה לאברהם אבינו ע' גמ' מגילה ל"א ב' כי בזמן שאין בית המקדש קיים יהיה נחשב לימוד הקרבנות כאילו הקריבו קרבנות על המזבח, ומכאן החובה המוטלת על כל אחד מישראל ללמוד תורת הקרבנות ועבודת בית המקדש (ע' ליקוטי הח"ח על סידור התפלה אות צ"ד)

עבודת יוה"כ בתפילת מוסף

1. רש"י יומא לו: ד"ה ההוא

ההוא דנחית: שליח צבור, שמסדר בתפלתו של יום הכפורים סדר עבודותיו של כהן גדול על שם ונשלמה פרים שפתינו (הושע יד)

2. ס' החינוך מצוה קפה

ונוהגת כל מצוה זו בזמן הבית, ועכשיו בעוונותינו שאין לנו לא מקדש ולא כהן גדול ולא בגדי שרד ולא קרבנות, נהגו כל ישראל לעבוד ביום זה בתפילות ובתחנונים, וכמו שכתוב (הושע יד:ג) ונשלמה פרים שפתינו.

3. רבינו בחיי שמות כט:א

וזה הדבר אשר תעשה להם. היה ראוי שיאמר: (פסוק לח) זה אשר תעשה להם, כמו שאמר בסמוך: "וזה אשר תעשה על המזבח", והוסיף מלת "הדבר" לפי שהפרשה הזאת פרשת הקרבנות ורמז לעתיד, כי מי שאין לו קרבן יביא הדברים ויתכפר לו, וכענין שכתוב (הושע יד:ג) "קחו עמכם דברים", וכתוב (שם): "ונשלמה פרים שפתינו", במקום פרים שפתינו.

4. שר"ע או"ח תרכא:ד

במוסף אומר ש"ץ סדר עבודה

5. מ"ב שם:יג

במוסף: דעיקר עבודה של כ"ג היה במוסף ולכן אנו אומרים ג"כ כדי לקיים ונשלמה פרים שפתינו.

כולם עולות, ושני שעירים חטאת אחד נעשה בחוץ ונאכל לערב והשני נעשה בפנים ונשרף, ופר כהן גדול לחטאת והוא נשרף.

14. רמב"ם הל' עבודת יוה"כ א:ב

עבודת כל חמש עשרה בהמות אלו הקריבין ביום זה אינה אלא בכהן גדול בלבד, אחד כהן המשיח בשמן המשחה או המרובה בבגדים, ואם היתה שבת אף מוסף שבת אין מקריב אותו אלא כהן גדול, וכן שאר העבודות של יום זה כגון הקטרת הקטורת של כל יום והטבת הנרות הכל עשוי בכהן גדול נשוי שנאמר וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו.

15. כסף משנה שם

כתב הריטב"א בפ"ק דיומא בשם הרמב"ם דמדאורייתא אין חובה בכ"ג אלא בעבודת היום ממש אבל תמידין ועבודות של כל יום כשירות בכהן הדיוט אלא דמצוה בכ"ג ור"ש כתב דאפ"ת רומת הדשן שהיתה עבודת לילה אינה כשירה אלא בכ"ג ולדעת ר"ש והר"ז אין פייסות ביוה"כ לפי שכל העבודות בכ"ג אבל הגאונים בפיוטיהם הזכירו פייסות ביוה"כ לכן כתב הרמב"ן בספר המלחמות דאף ביוה"כ היו פייסות אחד לתרומת הדשן והשני מי מדשן מזבח הפנימי והמנורה דמכשירי עבודה הם ונעשים בכהן הדיוט וסידור המערכות ושני גזרי עצים הכל נעשה בכהן הדיוט שהם מכשירי עבודה, ה"ג מי מוליך מחתה למזבח פנימי להקטיר וכ"ג מקטיר וזה מוליך המחתה גחלי אש עכ"ל

16. בעה"מ יומא א. בדפי הר"ף, מלחמות שם

17. חידושי ר' אריה ליב ב:ב

18. חבצלת השרון עה"ת פר' אחרי מות עמ' רכב

...ובח' הג"ר אריה ליב (ח"ב ס' י"ב) כתב וז"ל, הא דעבודת יוה"כ טעונה כה"ג, עצם דין הכהונה נשתנה ביום זה בכהונה גדולה, וכהן הדיוט כזר הוא חשוב אצלה כדאיתא ביבמות (לג:), והנה מצינו דין קידוש ידים ורגלים מיוחד לעבודת יוה"כ, ונראה דחידושה תורה בזה דין קידוש יו"ר מסוים לעבודת כהונה גדולה שביוה"כ, ונפ"מ הדך קידוש אינו יכול לקדש אלא ביום דוקא, שקודם לכן עדיין אינו בדין עבודת כה"ג.

19. שיעורי הגר"ד עבודת יוה"כ יב:

ונראה שמרכיבי רב פפא אנו למדים, שכהן גדול קדוש גם בקדושת חפצא, כלומר גופו, ידיו ורגליו קדושים בקדושת כהן גדול, כעין קדושתם של כלי השרת. אמנם, יתכן שהידוש זה של רב פפא נאמר רק ביחס ליוה"כ. שהרי, בכל השנה כולה הקטורת מתקדשת בקדושת הגוף על ידי כלי שרת. אבל ביוה"כ, המקדש של הקטורת אינו כלי שרת כי אם חפצו של כהן הגדול. ומכאן, שידיו של כהן הן בגדר כלי שרת. ואם כן, גופו של כהן הגדול, צריך להיות קדוש בקדושת חפצא.

ובכן, בכל השנה קדושת כהן גדול היא רק קדושת הגברא. אבל ביוה"כ חלה קדושת כהן גדול גם על החפצא של הגוף. גופו ואישיהו מצטרפים ומתמזגים יחד לקדושת כהן גדול. ואולי זהו

וכבר צייטנו מהמהזור דביוה"כ שבוה"ז העניינים הם כפתינו וזכרון דברים הם סליהתינו. ויתכן לומר שכך משמע מרש"י (יומא לו: ד"ה ההוא הנחת) וז"ל "שליה צבור שנסדר בתפלתו של יוה"כ סדר עבודתו של כ"ג על שם ונשלמה פרים שפתינו." משמע שסדר העבודה בתפילה הוא המכפר בזה"ז במקום עבודת היום במקדש (ולא ברור מרש"י אם זוהי הכפרה הבלעדית). אמנם תלמידי יהודה קרנצ'לר טוען כנראה כצדק שמהרמב"ם חלה תשובה (פ"א ה"ג) לא משמע כך, שכתב שם הרמב"ם "בוה"ז שאין בהמ"ק קיים ואין לנו כוזה כפרה אין שם אלא תשובה." משמע שבוה"ז התשובה היא המכפרת הבלעדית.

וישנה נ"מ תשובה בענין מהו המכפר בזה"ז, וזוהי השאלה מהי השיבות לימוד עניינא דיומא ביוה"כ. המ"ב (סי' תרי"ט ס"ק טז) כתב "טוב ללמוד ביוה"כ משניות מסכת יומא." משמע שזה רק "טוב" לעשות כך אבל אין זה נהוץ. לעומת זאת, שח לי פעם הגר"ם (בשיחה פרטית באלול תש"ם) שהגר"ה סובר שלימוד ענייני יוה"כ הוא הרבה יותר חשוב מלימוד עניינא דיומא בשאר יו"ט.

10. של"ה מס' יומא פרק נר מצוה (בסופו)

משום "ונשלמה פרים שפתינו" מצוה רבה שילמוד אדם ביוה"כ משניות מסכת יומא עם פירושיהן, ששם מוזכר סדר עבודת יוה"כ.

11. יסוד ושרש העבודה שער האיתון פ"ט

על כן באתי לעורר לב האדם לטוב לו, שיזהר קודם יוה"כ פ' ללמוד פירוש המילים של כל סדר עבודת יוה"כ בכדי שיהא רגיל ביוה"כ בפירוש המלות...ויאמר האדם כל סדר העבודה בכונה עצומה, ויכוין בזה לתת נחת רוח ליוצרנו ובוראנו ב"ה וב"ש, כי בסדר העבודה שאנו מסדרין עתה בגלות המר בשיח שפתותינו תחת קרבנותינו, אנו עושים נחת רוח ליתברך שמו ויתעלה.

הקדמה להל' עבודת יוה"כ

12. ס' אורה ושמחה על הל' עבודת יוה"כ עמ' א

הרמב"ם הכליל הלכות הללו בתוך ספר עבודה ולא בספר קרבנות עם הלכות קרבן פסח חגיגה בכורות, מפני שעבודת יום הכיפורים שייך לעבודת הציבור כמו תמידין ומוספין וכו', ובספר קרבנות לא נכתב אלא קרבנות יחיד, ואעפ"י שחלק מעבודת יום הכיפורים היה קרבנות של כהן גדול, מ"מ גם הכה"ג עצמו ביוה"כ הוא חפצא של ציבור והכל בכלל עבודת המקדש השייך לכלל ישראל, וק"ל.

13. רמב"ם הל' עבודת יוה"כ א:א

ביום הצום מקריבין תמיד בשחר ותמיד בין הערבים כסדר כל יום ויום, ומקריבין מוסף היום פר ואיל ושבעה כבשים כלם עולות, ושעיר חטאת נעשה בחוץ והוא נאכל לערב, ועוד מקריבין יתר על מוסף זה, פר בן בקר לחטאת והוא נשרף, ואיל לעולה, ושניהם משל כהן גדול, ואיל הבא משל צבור האמור בפרשת אחרי מות, והוא האיל האמור בחומש הפקודים בכלל המוסף, והוא הנקרא איל חטא, ועוד מביאין משל צבור שני שעירי עזים, אחד קרב המסא והוא נשרף, והשני שעיר המשלתח, נמצאו כל הבהמות הקרבים ביום זה חמש עשרה: שני תמידין, ופר, ושני אילים ושבעה כבשים

decision לעזאזל, hovers over both of them in exactly the same way, both have exactly the same possibility of decision for one or the other...

So are all of us, without distinction, placed at the entry to God's Sanctuary to decide between 'לה and לעזאזל...It can be made 'לה, for God, we can decide for God, gathering together all the powers of resistance we have been given, to resist everything which would tear us away from our vocation, to be near to God, to belong to God, to be like God...Or the decision can be made לעזאזל, at the entrance of the sanctuary, facing the demands His Laws make on us, we can turn the power of resistance which is given to us just against these demands of His Will...

29. R. Ari Kahn, Yom Kippur "Goat for Azazel"

The Talmud teaches that these two goats should look identical - like twins. This seems strange. Why would the goats need to be identical, especially when their purpose is so different?

The idea of twins - twins who are opposites - is a familiar theme in the Torah. The most famous twins in the Torah are, of course, Jacob and Esau. They were complete opposites, one good, the other evil. No one could ever confuse them. On the other hand, perhaps they did possess some similarities. Rashi (Genesis 25:27) tells us that until the age of 13 they were indistinguishable, as does the Midrash:

Esau was worthy to be called Jacob and Jacob was worthy to be called Esau. (Midrash Zuta Shir HaShirim 1:15)

They were so similar that at times their similarity caused confusion. One dressed as the other, one spoke like the other.

It is strange that the divine plan required twins? Perhaps just being siblings would have been enough? Evidently the Torah wanted

סקירה כללית – כמה קרבנות?

20. רמב"ם הל' עבודת יוה"כ א:א הנ"ל

שעיר לה' ושעיר לעזאזל

21. אבן עזרא ויקרא טז:ח

ואמר רב שמואל, אעפ"י שכתוב בשעיר החטאת שהוא לשם, גם השעיר המשתלח הוא לשם, ואין צריך, כי המשתלח איננו קרבן, כי לא ישחט

22. רמב"ן עה"ת שם

23. רשב"א שבועות יג:

חומר בשעיר שהשעיר מכפר מיד ויוה"כ אינו מכפר עד שתחשך וחומר ביוה"כ מבשעיר שיוה"כ מכפר בלא קרבן משא"כ בשעיר שאינו מכפר בלא קרבן, ונ"ל דה"פ דיוה"כ בלא שעיר המשתלח מכפר משא"כ בשעיר שאינו מכפר אע"פ שהגרילו עליו אא"כ נשתלח, ושילוחו קרי קרבן לפי ששניהם שוים הקרב בפנים והמשתלח ושבפנים קרבן לה' והשני משלח לעזאזל

24. גר"ח שקלים ד:ב

25. גמ' יומא סב.

שני שעירי יום הכפורים מצותן שיהיו שניהן שוין במראה ובקומה ובדמים ובלקחתן כאחד

26. שפת אמת שם

ועי' בתו"י שהקשו דהא א"א להיות שוים ממש כדאמר' באב ואם דבן סורר ומורה, ואפ"ל דהיכא דשניהם מבטן אחת שפיר י"ל שהן שוים ממש מה דלא שייך באב ואם דבן סו"מ, אך לפ"ז צריך להיות תמיד הב' שעירים תאומים דאל"כ אינם שוין ממש:

27. הג"ר יעקב אריאל "עוד בעניין הורים זהים ומכשירי חשמל בשבת" המעיין תמוז תשע"ד

הרב ישראל דנדרוביץ הביא את קשיית השפה אמת משני השעירים שהיו שווים במראה ובקומה, לנרית שהורי הבן הסריר והמורה לא יכולים להיות שווים במראה ובקומה.
אד לענ"ד יש להבדיל בין אדם לבמה. אדם נברא בצלם ולכן פרצופיהם שונים, וכדברי הנמל' וסנהדרין לו, א': להגיד כדולתו של הקדוש ברוך הוא, שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן דומין זה לזה, ופולך מלכא המלכא הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחברו וכו'. ומכיוון שכל אדם פרצוף ייחודי משל' פתורים עגוה על סגן פרצוף פנים. ובפרט זכר ונקבה, לא יתכן כמעט שיהיו זהים בקול ובמראה ותאומים זהים חייבים להיות מאותי המין. מה שאין כן שתי בהמות, אין להן מראה ייחודי. ובפרט שני שעירים זכרים ייתכן בהחלט שהם יהיו דומים במראה ובקומה.

28. הרש"ר הירש עה"ת ויקרא טז:י

Quite clearly we have here the representation of two creatures originally completely identical, who, at the threshold of the Sanctuary, part, and proceed on two entirely contrasting paths...the decision 'לה, as the

שאינו על מצחו - דהא אין נכנס שם בבגדי זהב, כדאמרין (בראש השנה כו.) דאין קטיגור נעשה סניגור

34. רמב"ם הל' כלי המקדש ח:א

בגדי כהונה שלשה מינים, בגדי כהן הדיוט, ובגדי זהב, ובגדי לבן, בגדי כהן הדיוט הם ארבעה כלים כותנת ומכנסים ומגבעות ואבנט, וארבעתן של פשתן לבנים וחוטן כפול ששה והאבנט לבדו רקום בצמר

35. ביאורים לפרש"י עה"ת ויקרא שם עמ' 113-

114

ענינים מופלאים

לגבי בגדי כהן גדול ביום הכיפורים מחולקים רש"י והרמב"ם, ובשני פרטים. א. הרמב"ם אומר (הלכות כלי המקדש ריש פ"ח) "בגדי כהונה שלשה מינים, בגדי כהן הדיוט, ובגדי זהב, ובגדי לבן". היינו שאין הפירוש שישנו איסור ללבוש בגדי זהב כפנים וממילא נשארים על הכהן גדול רק ארבעה מבין שמנת בגדיו, אלא בגדי לבן ביום הכיפורים הם סוג שלישי של בגדים. ואילו רש"י מדייק "אלא בארבעה ככהן הדיוט" (ראה לעיל).

ב. הרמב"ם אומר (הלכות עבודת יום הכיפורים ריש פ"ב) "עבודות המיוחדות ליום זה בבגדי לבן". היינו שבגדי לבן הוא דין כעבודת היום (ובזה ישנו קושי מסוים, כי האיל לעולה ואיל העם, שהם עבודות מיוחדות ליום הכיפורים, לא נעשו בבגדי לבן). ואילו רש"י מקשר את החיוב של בגדי לבן ל"פנים", היינו שהרכב תלוי במקום העבודה, לא כעבודות היום (ראה לעיל). ויש לומר ששני הפרטים תלויים זה בזה:

אם נאמר שישנו דין מיוחד וחיובי של בגדי לבן, מסתבר שהיה דין כעבודות היום, כי כשם שבגדי כהונה בכלל קשורים לעבודת הכהנים, כן גם הדין המיוחד של בגדי לבן הוא פרט בעבודה המיוחדת של היום.

אבל אם דין בגדי לבן הוא ענין שלישי (אסור לכהן גדול ללבוש בגדי זהב), אזי הסברה נוחת שהאיסור קשור למקום העבודה, שמחתו "נשללים" בגדי זהב.

36. מהר"ל נתיב התורה פרק י'

לישראל, כי הענין יותר מוכן שיהיה לו זרע תלמיד חכם. וכאשר גם דבר זה עינינו רואת, כי העשיר מצד שהוא בעל העולם הזה, אינו מוכן לקבל הזרע שהוא מוכן אל התורה השכלית. רק הענין, מפני שהוא משולל מן עולם הזה ואין לו חלק בעולם הגשמי. הוא מוכן שיצא ממנו הזרע שיהיה תלמיד חכם. וזה תבין, כי אין הכהן רשאי לכנס לפני ולפנים ביהמ"כ כי אם בבגדי לבן, לא בבגדי זהב⁴⁹⁹. כי בית קדש הקדשים, לקדושתו הוא מסולק מן עולם הזה הנשמי לגמרי, ולכך לא היה רשאי לכנס לבית קדש הקדשים כי אם בבגדי לבן. לכך הענין שאין לו חלק בעולם הזה, ראוי שיהיה לו הזרע שהוא מוכן לתורה, לא העשירי, וגם הענין בשביל שאין לו גדולה וחשיבות, יש לו מדת הפסיקות. כמו שהוא

טבילות וקידוש ידים ורגלים

37. משנה יומא ל.

משנה אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול חמש טבילות ועשרה קדושים טובל כהן גדול ומקדש בו ביום וכולן בקדש על בית הפרוה חוץ מזו בלבד

38. רש"י שם

חוץ מזו - הראשונה, שאינה באה חובה ליום הכפורים דהא כל יומא נמי איתא, אבל טבילות הבאות חובה ליום הכפורים כתיב בהן במקום קדוש בעניינא דאחרי מות.

these two, Jacob and Esau, to be almost the same. Perhaps their similarity represents the thin line between acceptable behavior and idolatry, between good and evil.

Rabbi Yitzchak Hutner noted this parallel, and suggested that when things look alike from the exterior, it is a sign that one must look within - at the essence - in order to discern the difference (Pachad Yitzchak, Purim, p.43).

The idea of the two goats is intrinsically related to the personalities of Jacob and Esau, identical on the outside but so different in terms of their essence. The reason that we need to offer the second goat - the scapegoat - is that so often we find ourselves dressing up like Esau instead of behaving like the Jacob/Israel that we are...

Jacob's entrance to his father may be paralleled with the once-yearly entrance of the Kohen Gadol, the High Priest, into the Holy of Holies. Jacob prepared for this appearance with the two goats, as his descendants would in the future.

בגדי כה"ג ביוה"כ

30. ויקרא טז:

כַּתְּנֶתְבֵד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַסֵּיבֵד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בֵד יִחְגַר וּבְמַצְנֶפֶת בֵד יִצְנַף בְּגֵדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרַחֵץ בַּמִּים אֶת־בְּשָׂרוֹ וְלִבְשֵׁם

31. רש"י שם

כתנת בד וגו' - מגיד שאינו משמש לפניו בשמונה בגדים שהוא משמש בהם בחוץ, שיש בהם זהב, לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, אלא בארבעה, ככהן הדיוט, וכולן של בוש

32. גמ' ר"ה כו.

דאמר רב חסדא: מפני מה אין כהן גדול נכנס בבגדי זהב לפני ולפנים לעבוד עבודה - לפי שאין קטיגור נעשה סניגור. - ולא? והא איכא דם פרי! - הואיל ואשתני - אשתני. - והא איכא ארון וכפורת וכרוב! - חוטא בל יקריב קאמרין. - והא איכא כף ומחתה! - חוטא בל יתנאה קא אמרין. - והא איכא בגדי זהב מבחוץ! - מבפנים קא אמרין

33. רש"י פסחים עז. וגליון הש"ס שם

39. גמ' יומא לב.

והנהגה לכאורה היה נראה כדמות ראייה שאין במים חמים שבמקוה שום חשש זיהום טפי ממים קרים, דהרי היה לכהן גדול ביה"כ מקוה טהרה בגג בית הפרוה שהיתה מקודשת בקדושת עזרה ממש כיון שהיתה בנוי בקודש ופתוחה לקודש כמ"ש תוס' [יומא] ל"א ע"א ד"ה וכולן וכו', וקרא כתיב ורחץ בשרו במים במקום קדוש, והנה אפילו הסרת המצנפת הוזהרו שלא תהיה בעזרה כמ"ש תוס' שם כ"ה ע"א ד"ה והא בעי' וכו' כ"ש לעמוד ערום ולטבול, אך מה שהוא צורך עבודה וה' ציוה אין כאן גנאי הואיל ומצותו בכך כמ"ש הרא"ש [ברכות פ"ג סימן כ"ד] שאין בשעת מילה משום ערוה ומותר לברך אפילו כשתופסו בידו והביאו גם במחצית

אמר רבי יהודה מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום תלמוד לומר ובא אהרן אל אהל מועד ופשט את בגדי הבד ורחץ בשרו במים במקום קדוש ולבש את בגדיו ויצא ועשה הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה אמר רבי מנין לחמש טבילות ועשרה קידושין שטובל כהן גדול ומקדש בו ביום שנאמר +ויקרא טז+ כתנת בד קדש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגר ובמצנפת בד יצנף בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם הא למדת שכל המשנה מעבודה לעבודה טעון טבילה ואומר בגדי קדש הם הוקשו כל הבגדים כולן זה לזה וחמש עבודות הן תמיד של שחר בבגדי זהב עבודת היום בבגדי לבן אילו ואיל העם בבגדי זהב כף ומחתה בבגדי לבן תמיד של בין הערבים בבגדי זהב ומנין שכל טבילה וטבילה צריכה שני קידושין תלמוד לומר ופשט ורחץ ורחץ ולבש...

44. אורות התשובה יד:לג

בערב שבת קדש צריכים לעסק בתשובה על כל העבר בימות החל, כדי לקבל קדשת שבת בלא שום מניעה מכל דבר חטא ועוון. ובמוצאי שבת קדש צריכים לשוב בתשובה על התכן של הארת השבת, שיהיה נקי בלא שום תערובת... וזהו ענין קדוש ידים ורגלים של פשיטת בגדי הקדש כל כהן גדול ביום הכיפורים. כי אותם צחצוחי טמאה המתפרצים לתוך הקדש, ומפני גדל אור הקדש הם מתאמצים להתדבק בו, ובעת שליטת הקדש עצמה אינם יכולים לעשות מאומה, אבל אחר עבר הארתה צריכים להשמר מהם על ידי תשובה גדולה רבת החדוה, העז והענוה.

45. הרש"ר הירש עה"ת ויקרא טז:ד

Inasmuch as not only הפשטה for the change of בגדי but also the last הפשטה of בגדי קידוש ידים ורגלים demands no less קדש לחול שרת מכלי שרת, the doffing of the garments of the Sanctuary to come back to everyday life in ordinary clothes is also impressed with the character of עבודה. Thereby, the thought to be taken away by the final word of the whole great day is given, viz., that the whole life inside the Sanctuary and all the rituals which are performed in it have only meaning and value in the concrete life outside the Sanctuary which is to be based on the spirit which is gained within it, and that what is striven for in the קדש בגדי, must wait for its true meaning for what is accomplished in the בגדי חול.

הזאות

40. רמב"ם הל' עבודת יוה"כ ב:ג

כל הטבילות האלו והקידושין כולן במקדש שנאמר ורחץ את בשרו במים במקום קדוש, חוץ מטבילה ראשונה שהוא רשאי לטבול אותה בחול שאינה אלא להוסיף כוונתו, שאם יזכור טומאה ישנה שבידו יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה, וכל כהן שלא טבל בין בגדים לבגדים או שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבודה לעבודה ועבד, עבודתו כשירה.

41. חידושי ר' אריה ליב הנ"ל

42. שיעורי הגר"ד יומא ל.

יש לעמוד על אופי טבילות אלו, הן דכל השנה, והן דיום הכיפורים. והנה לגבי טבילות דכל השנה נראה פשוט שאינן בגדי קיום עצמאי והן לא באות אלא בתורת מכשיר, אם לביאת מקדש וכדעת רש"י (ל, א ד"ה לעבודה), ואם לעבודה, כדעת התוס' ישני על אתר (ד"ה אין) וכדמשמע ברמב"ם (הל' ביאת מקדש פ ה"ד). אך ביה"כ יש להסתפק האם הטבילות אינן זלי... ככלל השנה או שמא יש בהן משום קיום כסדר עבודת היום. ואמנם יתכן שאין כאן מקום ספק לגבי הטבילה הראשונה שאינה אלא מורכבת לדעת רש"י (לב, ב ד"ה מה), אך ביחס לארבעת הטבילות שבין עבודה לעבודה ניתן להסתפק.

העולה מדברינו הוא, שאם טבילות יוה"כ הן בגדי קיום, הרי שקיומן מעורה כעבודת היום. אך נראה שקיימת גם אפשרות שהן קיום בהלכות בגדי כהונה ולא כעבודה כשלעצמה. דנראה ברור דלבישת ופשטת בגדי כהונה ביה"כ היא קיום, ולו משכחת לה שיהא הכהן לבוש בגדיו ללא מעשה לכישה היה חסר לו קיום במעשה יוה"כ, דמקרא מלא דיבר הכתוב: 'ילבש... ופשט...'. וכן שמעתי מפי אבא מארי זצ"ל. ואמנם, כשאר ימות השנה ברור שיכולים כהנים ללבוש בגדיהם בלילה לקראת עבודת היום, דאין קיום בלבישה כשלעצמה אלא שהיא נחוצה כדי שיהא הכהן העובד לבוש בגדי כהונה, מכל מקום ביה"כ מעשה הלבישה עצמו טעון יום כחלק מסדר העבודה³. ובכן, יתכן שהטבילה איננה קיום עצמאי - אלא קיום ביחס לבגדים.

43. שו"ת חת"ס או"ח ס' יח

46. ויקרא טז:יד-טו

הזאה ראשונה שצריכה מנין עם כל אחת ואחת. מאי בינייהו? - איכא בינייהו דלא מנה, ולא טעה

(יד) ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו:

50. מאירי יומא נה.

51. שיעורי הגר"ד עמ' קה-קו ד"ה העולה, ד"ה והנכון

(טו) ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר והזה אתו על הכפרת ולפני הכפרת

העולה בסוגייתנו הוא שקיימת דרישה מדאורייתא למנות את ההזאות ולא נחלקו רבי אלעזר ורבי יוחנן אלא לגבי כפילת 'אחת' דלמעלה עם השבע דלמטה, אם אף זה מדאורייתא. אך באמת יש לעמוד על עצם דין הספירה, דלמה נצרכו כאן מעיקר הדין, שהרי לא הוזכר דין זה ביחס לארבעת מתנות הדם שבכל החטאות החיצוניות. ואמנם, על זה יש לתרץ שזריקת הדם של חטאות החיצוניות אינה דבר שבמנין משום שאין דין הדורש מספר מסוים של הזאות, אלא שההלכה היא שצריך להזות על כל קרנות המזבח וממילא מגיעים לארבע הזאות, אך יסוד הדין אינו נעוץ כלל במספר. אך יש כאן מקום עיון, דהא מצינו שיש משום בל תגרע ובל תוסיף במתן דם בארבע קרנות, וכמבואר בסוגיה בראש השנה (כח, ב), וככך משמע שיש בכך דין מנין, ואולי הוא הדין אפילו במתן שתיים שהן ארבע, ואף כי אין זו הוכחה גמורה, דיתכן שיש בל תוסיף ובל תגרע ללא מנין, מכל מקום ודאי יותר מסתבר שבמקום שחל דין בל תוסיף, נאמר דין מנין. ובר מן דין, עדיין קשה ממתנות מצורע, פרה אדומה, ופרים ושעירים הנשרפים, שבכולם מפורש מנין בקרא, ואף על פי כן לא מצינו כש"ס וברמב"ם שהמזה צריך למנות. וגם אין לומר שהלכה זו נשנתה כדן בסדר עבודת יום הכפורים, שהרי אף ביוה"כ מצאנו סידרת הזאות שאינה טעונה מנין, שכן לא הוזכר מנין ביחס לשבעת ההזאות שעל טהרו של המזבח הפנימי.

47. חבצלת השרון ויקרא שם עמ' רלד

ברם יש לחקור חקירה נמרצה ביסוד דין מ"ב הזאות ביום הכיפורים שמזים מדם הפר ודם השעיר, האם הוא קיום דין בגוף הדם עצמו להיות גוף הדם זקוק לדין ההזאות, וכמו כל דם הקרבנות שהוא זקוק לדין זריקתו וקיום דינו, או דבאמת חלוק דין הזאות יוה"כ, דלא שייכי כל ההזאות לקיום דין הקרבן, אלא דדיני ההזאות המה מהלכות סדר עבודת יוה"כ שיהא מזה מדמי הפר והשעיר מ"ב הזאות.

48. רמב"ם הל' עבודת יוה"כ גה:

מכניס דמן להיכל ומזה מדם שניהן ביום הזה ארבעים ושלש הזיות, ואלו הן: מזה תחילה מדם הפר שמונה הזיות בקדש הקדשים בין בדי הארון קרוב לכפורת בטפח שנאמר ולפני הכפורת יזה וגו', ומזה שם אחת למעלה ושבע למטה, מפי השמועה למדו שזה שנאמר שבע פעמים יזה יתר על הזייה ראשונה, וכך היה מונה אחת, אחת ואחת אחת ושתיים אחת ושלש אחת וארבע אחת וחמש אחת ושש אחת ושבע, ולמה מונה ככה שמא ישכח וימנה הזייה ראשונה מכלל השבע, ואחר כך מזה מדם השעיר בין בדי הארון שמונה אחת למעלה ושבע למטה ומונה כדרך שמונה בדם הפר, וחוזר ומזה בהיכל על הפרוכת מדם הפר שמונה, אחת למעלה ושבע למטה שכן נאמר בדם הפר על הכפורת ולפני הכפורת, ומונה כדרך שמונה בפנים, וחוזר ומזה מדם השעיר כן על הפרוכת שמונה הזיות אחת למעלה ושבע למטה, שנאמר בדם השעיר ועשה את דמו כאשר עשה לדם הפר, ומונה כדרך שמונה בפנים, וכל אלו ההזיות אינו מתכוין בהן להזות לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף, ואחר כך מערב שני הדמים דם הפר ודם השעיר ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות מזבח הזהב שבהיכל ושבע הזיות על אמצעו של מזבח זה.

49. גמ' יומא נה.

תנו רבנן: אחת, אחת ואחת, אחת ושתיים, אחת ושלש, ...דכולי עלמא מיהת הזאה ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת, מאי טעמא, רבי אלעזר אמר: שלא יטעה בהזאות. רבי יוחנן אמר: אמר קרא דולפני הכפרת יזה שאין תלמוד לומר יזה ומה תלמוד לומר יזה - לימד על

והנכון בזה, שרק בהזאות אלו דפר ושעיר חייב למנות שהרי כאן יש חילוק הזאות, אחת למעלה ושבע למטה, ואם הכהן לא ימנה לא יחיד כאן שתי סידרות אלא רק סדרה אחת של שמונה הזאות. דאילו בשאר סידרות ההזאה, ההזאות עצמן קובעות את מנין, אך כאן אם ההזאות יקבעו את המנין, הרי שייצטרך מנין אחד של שמונה הזאות, ולכן צריך הכהן למנות כדי ליצור את ההבחנה בין שתי הסדרות. ויעוין בתוס' ישנים (ד"ה לימד) שהקשו: "למה לא יכלול הזאה ראשונה לכלל אלו שבע דלמטה, וימנה עד ה' ולא אתי למיטעי? י"ל דהא לא אפשר, דמצוה להפסיק במתנות שלמטה מתוך ד' ולא מתוך ח". ונראה שכוונתם שצריך לפצל ההזאות של מעלה ומטה; ועל יסוד זה ניתן להכין את הצורך במנין, וכפי שנתבאר י."

52. הרש"ר הירש עה"ת שם יד:

Upwards he only made one sprinkling, it says further on at the **דם השעיר**...Downwards he made seven...he sprinkles once on the surface of the cover, but in front seven times, by which obviously the **שבע למטה** are placed in special relationship to the למעלה, a relationship which is expressed by the method in which the הזיות of the **דם השעיר** was done...

towards God, this is the first impulse which is given in the Holy of

וקשה לי הא דתנן בפ"ז דסוטה (דף לו):
ובפ"ז דתמיד (דף לג): גבי ברכת כהנים שבכל
יום היו הכהנים אומרים במקדש את השם
ככתבו ואמאי לא תנן שם שהיו כורעים
ומשתחווים מפני כבוד ה' כמו הכא^[מ], ונראה
לי מכאן ראייה לדברי רב האי שהיה אומר רשם
המפורש שהיה מזכיר כהן גדול ביום הכפורים
אינו שם בן ד' אותיות ככתבו אלא הוא שם בן
מ"ב אותיות המוזכר בפ"ד דקדושין (דף עא.),
ודלא כהרא"ש (פ"ח סי' י"ט) שהשיג עליו ואמר
כיון דילפינן הזכרת השם בגזרה שוה מעגלה
ערופה אין לשנות אלא כמו שנכתב בפסוק שם
בן ד' אותיות כן יש להזכירו, ואינו מוכרח
ואפשר לומר שהיה מזכיר שם בן ד' אותיות
עם שם מ"ב ומפני כבוד שם מ"ב היו עושין
כן^[מא].

59. גבורת יצחק יוה"כ ס' מז

הגבורת ארי הקשה דתנן בפ"ז דסוטה דף
ל"ח ובפ"ז דתמיד גבי ברכת כהנים
שבכל יום היו הכהנים אומרים במקדש את
השם ככתבו ואמאי לא תנן שם שהיו כורעים
ומשתחווים מפני כבוד ה' כמו הכא, והנה יש
לענין אם הא דהכא ג' הזכיר את השם ככתבו
ציוה"כ ה' הד דין עם הא להזכירו את השם
המפורש בכל השנה או הזכרת שם המפורש
ציוה"כ ה' דין הזכרה מיוחדת, והנה נחום'
קוטה ל"ח א' כתבו דבספרי תנו צ"מ אשר
אני נגלה שם פהא מזכיר את שמי והיינו צבית
הצחירה, ומה הטעם נמנעו כהנים לנרץ בשם
המיוחד משמת שמעון הנדיק בלמרינן בפרק
טרף נקלפי לפי שלא זכו שוב לגילוי שכינה, הרי
כתבו דמה דילפינו דצבית הצחירה צעוט שם

המיוחד אי"ו דין מיוחד במקדש כ"א משום
דשם נגלה כבוד ה', ולהכי כשמת שמעון הנדיק
ולא זכו שוב לגילוי שכינה אז גם במקדש לא
היו מזכירין שם המיוחד, והנה אף לאחר שמת
שמעון הנדיק ולא ה' גילוי שכינה היה הכה"ג
מזכיר את שם המפורש ציוה"כ וצ"כ דהזכרת
שם המפורש ציוה"כ ה' דין מיוחדת, ולפ"ז י"ל
דדוקא ה' דין הזכרת שם המפורש ציוה"כ
מחייב השתחוויה ואמירת צדק שם אצל הדין
הזכרה של כל השנה שתלוי בגילוי שכינה אינו
מחייב כריעה והשתחוויה.

60. מקדש דוד כדב: (ע' הערת מנחת מרדכי שם)

Holies...But soaring upwards to God, to which every beat of our heart should belong, is not to remain merely an inner exaltation. If the one it must be followed by *שבוע למטה*, its fruit must be the penetrating of the whole of our ordinary daily life with spirituality, and rendering it godly as...And ever afresh has every progress, every step forward down on earth to attach itself to devotion to God above....*אחת ואחת, אחת ושתיים*...are the beats of our hearts...

הזכרת שם המפורש

53. גמ' קידושין עא.

ת"ר בראשונה שם בן שתיים עשרה אותיות היו מוסרין אותו לכל אדם משרבו הפריצים היו מוסרים אותו לצנועים שבכהונה והצנועים שבכהונה מבלעים אותו בנעימת אחיהם הכהנים

54. אוצר הגאונים שם

ח שם י', הוא ברא עולם. וסן כהן גדול נתקלם. וסן יום הכיפורים סוכיה. חס ר' קס וס סכפר. טען ח' לצאת טעקלם טיגו י'. יצורים בלי לקלקל בו.

55. גמ' יומא סו.

...והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים שם המפורש שהוא יוצא מפי כהן גדול היו כורעים ומשתחווים ונופלים על פניהם ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד מסרו למי שהיה מוליכו הכל כשרין להוליכו אלא שעשו הכהנים גדולים קבע ולא היו מניחין את ישראל להוליכו אמר רבי יוסי מעשה והוליכו ערסלא וישראל היה וכבש עשו לו מפני הבבליים שהיו מתלשים בשערן ואומרים לו טול וצא טול וצא

56. רא"ש יומא ח"ט

ורב האי אמר לא בלשון הזה היה אומר כ"ג אנא השם אלא שם בן שנים וארבעים אותיות ועדיין מצוי בישיבה בקבלה וידוע לחכמים. ואין נראה לי דברי רב האי בזה דכיון דילפינן בגזרה שוה מעגלה ערופה הזכרת השם של ארבע אותיות אין לשנות אלא כמו שנכתב בפסוק הוא מזכירו אלא שמזכירו ככתבו והוא נקרא שם המפורש. והוא מקור לכל השמות כי כולן נאצלין ממנו ועליו נאמר (סנהדרין צ א) ההוגה את השם באותיותיו נעקר מן העולם...

57. ביצחק יקרא ס' מז

58. גבורת ארי יומא שם

ועיין ברמב"ם פ"ב מהל' עבודת יוה"כ
ה"ז שכתב: כל הכהנים והעם
העומדים בעזרה כשהם שומעים את השם
המפורש יוצא מפי כהן גדול בקדושה
ובטהרה היו כורעים ומשתחוים ונופלים
על פניהם ואומרים בשכמל"ו וכו'
עיי"ש. וצ"ע איזה דין כיון הרמב"ם
לומר במה שכתב שהיה יוצא "בקדושה
ובטהרה". ואולי י"ל שאע"פ שחיוב
אמירת בשכמל"ו דילפינן מקרא דכי שם
ה' אקרא הכו גדול לאלקינו היה בכל
הזכרת השם, אבל חיוב השתחוואה היה
דוקא כשהיה יוצא מפי מאליו בבחינת
שכינה מדברת מתוך גרונו. והו' דנקט
הרמב"ם שכששמעו את השם יוצא מפי
כהן גדול "בקדושה ובטהרה", דהיינו
כשיצא מעצמו ע"י שכינה מדברת מתוך
גרונו כנ"ל, או הוא שנתחייבו
להשתחוות, דחיוב השתחוואה לא הו'
מחמת הזכרת ה' כי אם מחמת "גילוי
השכינה" בשעת אמירת השם ע"י
שכינה מדברת מתוך גרונו, ואז הוא
שנתחייבו להשתחוות ולא בכל הזכרת
השם המפורש.

ויסוד זה לחלק בין חיוב אמירת
בשכמל"ו לחיוב השתחוואה
מבואר גם בדברי הירושלמי שהביאו
התוס' סוטה [מ', ב'], שדיקא הקרובים
היו משתחוים ואומרים בשכמל"ו אבל
דרחוקים לא השתחוו רק אמרו
בשכמל"ו. ועל פי הג"ל ביאר הדבר
הוא, דמאחר שחייב השתחוואה הו' מחמת
"גילוי שכינה" בשעת יציאת השם, דקא
הקרובים שהיו במקום גילוי שכינה
נתחייבו להשתחוות, אבל הרחוקים שלא
היו באותו מקום רק שמעו את השם לא
נתחייבו להשתחוות רק אמרו בשכמל"ו,
שהם שני ענינים נפרדים ביסודם כנ"ל.

64. גר"ד מסורה יב' עמ' נה

י. שם ה"ז: כל הכהנים והעם העומדים בעזרה. ההשתחויה היה נהוג רק אצל
העומדים בעזרה, והוא מהירושלמי יומא ג-ז, ראיא שם התקובין היו משתחוים,
והרחוקים רק אמרו ברוך שם כמל"ו. ומי הם הקרובים. ונראה דבהפיוס כתוב
הכהנים והעם העומדים בעזרה, הם הקרובים, דחזן לעזרה יש איסור של אבן
משכית ואסור להשתחוות.

ונראה לבאר יותר, דקיום השתחויה הוא רק לפני ה' כמו שכ' בפרשת
ביכורים והשתחויה לפני ה' אלוקיך. ועיין ברמב"ם פ"ג נתימדין הלכה ז' משוחה
ויצא, עיי"ש, ומשמע כן אנתנו אומרים בתפילת מוסף ואין אנתנו יכולים
להשתחוות לפניך בבית בחירתנו, דאין השתחויה חוץ לעזרה, וזרבה פוסקים וכן
הרמ"א אומרים דאין משתחוים בביהכ"ס רק ביה"כ בסדר העבודה דאו בעת סדר
העבודה מחשב הביהכ"ס כעזרה. ואמנם הנשים העומדות בעזרת נשים לא
השתחוו, שהם בעזרת נשים ולא בעזרה, וזה נחשב כרחוק חוץ לעזרה.

אמרינן ציומא (ל"ט): דעשר פעמים מזכיר
כ"ג את השם צו ציוס ג' צידוי ראשון
ג' צידוי שני ג' בשעיר במשתלח ואחד בגוללות
וכתב הת"י שם דהיינו שם המפורש דאי שם
של ד' אומיות היה מזכיר כמה פעמים בתפילתו
ע"ש (ו) ויש לעיין דאף שם המפורש היה מזכיר
בנשיאות כפיס דהא בנשיאות כפיס במקדש היו
אומרים השם ככתבו דהיינו שם המפורש כמ"ס
הרמב"ם ז"ל ואף כ"ג הי' נושא כפיו במקדש
כדאמרינן בתמיד (פ"ז מ"ג) דכ"ג לא היה מגזיה
ידיו למעלה מן הציץ וז"ל דזה דאמרינן דרק
עשר פעמים היה מזכיר השם הוא לאחר שמת
שמעון הדדיק דנמנעו הכהנים מלזכר בשם אך
הרמב"ם ז"ל פסק בפ"ו הל"ה דתמידין
דהכהנים מזכרין במקדש בשם המפורש ופ"ב
מהל' יוה"כ הל"ו כתב ד' פעמים מזכיר כ"ג
את השם ציוס כ':

61. פסיקתא רבתי פרשה כב'

מפני מה ישראל מתפללים ואינן נענים, ריב"ל בשם ר"פ
בן יאיר מפני שאינם יודעים סוד שם המפורש...

השתחויה

62. תוס' סוטה מ: ד"ה וכל

... ועוד שהיו נופלין על פניהם שהרי כשהיו שומעין את
השם מפי כהן גדול בשעת הגרלה היו נופלין על פניהם
כדאימא בירושלמי הקרובים היו נופלין על פניהם
והרחוקים היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
ועד ואלו ואלו לא היו זזין משם עד שהיה מתעלם מהן
ונראה דהתם ה"פ הקרובים היו נופלים וכ"ש שהיו
אומרים בשכמל"ו אבל הרחוקים לא היו נופלין אלא
בלא נפילה היו אומרים...

63. שירת דוד על סידור התפילה ימים נוראים עמ' רנא

בשם הגר"א [דברי אלהו תהלים צ"ט,
ר] הובא שבעת שמשמש אהרן
בכהונה גדולה והזכיר את השם היתה
שכינה מדברת מתוך גרונו כמאמר חז"ל
במתני' יומא שהיו שומעים שם המפורש
"יוצא" שיצא מעצמו, וכן הוא בתפארת
ישראל יומא [פרק ר' אות י"ט] שבשעה
שהכהן גדול היה מזכיר את ה' היתה
שכינה מדברת מתוך גרונו ויוצא מעצמו
עיי"ש. [עיין בשירת דוד עה"ת פ' נשא
ו', כ"ז] מש"כ בה[.]

אמירת ברוך שם

וצ"ע דבפרק ב' לא הזכיר כלום מענין של בושא וכלימה וכו' שכתב בפרק א' דהם חלקים של החרטה על החטא.

65. גמ' יומא לז.

תניא, רבי אומר: כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו. אמר להם משה לישראל: בשעה שאני מזכיר שמו של הקדוש ברוך הוא אתם הבו גדל

והנראה בזה דבפרק ב' איירי הרמב"ם בירודי של יום כיפור כמבואר שם בדבריו. וסובר הרמב"ם בירודי של יום כיפור הוא חיוב בפני עצמו, ומיוחד ליום כיפור. ואין זה הדין של יודי של תשובה הנאמר בחלק וגמר ממצות תשובה. וכן מוכרח ממה שכתב בהל' ד' דחייבים להתודות ככל התפילות של יום כיפור. והרמב"ן בסוף יומא כתב דהיינו משום שמה נכשל ועשה איזה חטא בין התפילות. אבל ברמב"ם מבואר שהוא מעיקר ומעצם חובת יודי של

יום כיפור כמבואר בלשוננו שם. ומבואר מזה שיש חיוב מיוחד של יודי ביום כיפור. וכן משמע גם כן ממה שהעתיק לשון הכרייאה בהלכה זו "עבירות שהתורה עליהם ביה"כ זה חזרו ומתודה עליהן ביום כיפורים אחר אע"פ שהוא עומד בתשובתו". ע"כ.

ופשוט דאם עשה תשובה והתודה באמצע השנה שחייב להתודות ביום כיפור. והיינו משום שאין זה יודי של תשובה בריאה אלא חלות חיוב בפני של יום כיפור. וגם אם כבר התודתה באמצע השנה עדיין לא קיים חובה המיוחדת של יודי של יום כיפור.

וכן מפורש ברמב"ם ריש חיוב מיוחד להתודות ולעשות תשובה ביום הכפורים. שהרמב"ם כתב בפ"ב מהל' תשובה ה"ז, וז"ל, יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבים, והוא קץ מחילה וסליחה לישראל. לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתודות ביום הכיפורים, עכ"ל.

וא"כ יש ליישב הסתירה ברמב"ם, דבפרק ב' יש לומר דאיירי שכבר עשה תשובה ואמר היודי לפי כל הסדר המבואר בפרק א', רק ביום כיפור חייב בדין יודי מיוחד, היודי זה לא צריך כל הפרטים וסני בנטוח "אבל אנהנו חטאנו".

66. חידושי הגר"ח על הש"ס ס' תלד

שם, כעבור שבעה ימים יצא חיי חייג חזק בנורית וכו'. ואומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ואומרים "אמן" בגמר הברכה. ואם זה היה בגמ' השם כדלפינו מקרא כי שם ה' אקרא הבו גדל ל' דגמור את השם כבוד המבורך, ואומר להם ששמיך וכן הוא ברמב"ם וא"כ הו"ו היה מוכיח דהתחילה אמירת השם היו מרוב אומרים בסמכ"ל, ומשום מה שנקראו לפי דע' יציעו המוקד (לח) מוכח במו"ק אמרין בדיבור חיה מברכין ג' ברגות, ובמקום ברכה את מוכי שאין ענין אמן במקום שיש וכן בתורה וזהו אמרין בש"ס וזהו הפסוק וזהו גידול הענין אמן ולדברי ג' ברכות דחיצו משום דיהו מן המוכר השם באמצע הברכה ולא בסוף הברכה מפנייה שמיך ברכה אהו, ע"ש ולפי הני"ל דאמרין ברוך שם כבוד מלכותו וכו' חייב מקרא ליתא, ולא היה כלל הפסק, כיון שהיו אמרין בביא בשעה שאומרים המכנים וע"כ משמע מדברי התוס' והיו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו אחרי גמר השם ומשום שפיר הפסוק דיש כאן הפסק כמו אמן ועוד יותר גדול וע"כ.

ובגמ' יומא אמר דבית דמרת משה וקדוש ארצה וישתחו (מחמת ליד ה') ובפ"ק כטראה שם סביבה עברה ומשע קול הקריאה מלך וישתחו וע"כ, ותיכנו ברוך דהשם וישא כסם ת' וכו' אי"כ הדין צריך להיות בנורית, וישתחו וישתחו (כמו שהיה במקום שזה הדין כבוד ה' ויתר ברוך שם כבוד) וזה צריך בתחילת הברכה שם ולא בסופו, מפני שפסק קול הקריאה מיד וישתחו חייב ומשום "וישמע" כי החיוב חל בתחילת מיד.

67. תרגום ירושלמי ויחי מט:ב

וידוי הכה"ג

68. רמב"ם הל' תשובה א:א

כל מצות שבתורה בין עשה בין לא תעשה אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בשגגה כשיעשה תשובה וישבו מחטאו חייב להתודות לפני האל ברוך הוא שנאמר איש או אשה כי יעשו וגו' והתודו את חטאתם אשר עשו זה וידוי דברים, וידוי זה מצות עשה, כיצד מתודין אומר אנא השם חטאתי עויתי פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך והרי נחמתי ובושתי במעשי ולעולם איני חוזר לדבר זה, וזהו עיקרו של וידוי...

69. רמב"ם הל' עבודת יוה"כ ב:ו

זה שנאמר בתורה וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל ישראל, מפי השמועה למדו שזה וידוי דברים, נמצאת למד שהוא מתודה ביום זה שלשה וידויים, אחד על ידי עצמו תחילה, וידוי שני על ידי עצמו עם השם הכהנים, ושניהם על פר החטאת אשר לו, והוידוי שלישי על ידי כל ישראל על שער המשתלח, ומזכיר את השם בכל וידוי מהן שלש פעמים, כיצד הוא אומר אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי לפניך אנא השם כפר נא לחטאים ולעוונות ולפשעים שחטאתי ושעויתי ופשעתי וכו' שנאמר כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו, הרי שלש פעמים הזכיר את השם...

70. גר"ד מסורה ט' עמ' פא-פג

...

ולשון זה של הרמב"ם "מכפר לשכים" היה אפשר לפרש באופן אחר, דכשבל כפרת יום כיפור על חטא מסויים לא סני לעשות תשובה על אותו החטא. אבל הגביר צריך להיות "שכ" דהיינו בעל תשובה, וכוה שונת דין של תשובה ביום כיפור מכלל השנה, דכל השנה תשובה מכפרת אם עשה תשובה על אותו החטא, ואפילו אם יש עבירות שלא עשה תשובה עליהן. אבל ביום כיפור צריך להיות בעל תשובה מכל העבירות על מנת להתכפר, והיינו "לשכים".

תראה דזה מכוסס על הפסוק "תטהרו", שצריך שהגביר יטהר עצמו מכל חטאיו ואין טהרה לחצאין.

71. שיעורי הגר"ד לז.

ונראה שיש שני סוגים של יודי. יש יודי שנועד להיות ביטוי מילולי של עצם התשובה. הרי דברים שכלב אינם דברים וכל עוד לא הוציא בפיו את מה שגמר בלבו, אין תשובתו אלא בגדר הרהור בעלמא. וכמו שתשובה מחייבת הכרת החטא, הריטה על העבר וקבלה על העתיד, כך הבא להתודות צריך לכלול את כל התכנים האלו. אך יש גם סוג נוסף של יודי, אשר עיתויו הוא לאחר שהור האדם בתשובה, וזאת על פי הכתוב (תהלים נא, ה): "כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד". ועיין ברמב"ם שפסק (הלכות תשובה פ"ב ה"ח): "עבירות שהתודה עליהם ביום הכפורים זה, חזרו ומתודה עליהן ביום הכפורים אחר אף על פי שהוא עומד בתשובתו שנאמר: "כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד". פשוט שידוי זה אינו חלק מתהליך התשובה עצמו, אלא מטרתו היא ריצוי וכפרה.

ב. אלא שעפ"ז אינו מוכן כלל: מכיון שכל ענין הקטורת הוא להעביר הוזהמא דלעו"ז (דהיציאה"ו) — מהו הצורך ומהי התועלת שבהקטרת הקטורת בקדה"ק ביוה"כ? שאז אין לשטן שליטה, כמובא בכ"מ⁹ "ביומא דכפורי לית ל"י רשותא לאסטוני"י"¹⁰ — וא"כ מהו ענין הקטורת דיוה"כ?¹¹

מזה מוכח כי עבודת הקטורת ביוה"כ פשוטה היא, ואינה ברומה לעבודת הקטורת דכל השנה.

76. גמ' כריתות ו.

א"ר חנא בר בזא א"ר שמעון חסידא: כל תענית שאין בה ממושעי ישראל אינה תענית, שהרי חלבנה ריחה רע, ומנאה הכתוב עם סממני קטרת

77. מדרש רבה ויקרא כא:ב

"וְכַל-אֲדָם לֹא-יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ צֶדֶק-צְדָתוֹ" (טז, יז) — ר' פינחס ור' חלקיה בְּשֵׁם ר' אבהו: אָפְלוּ אוֹתָם שְׁכָתוֹב בְּהֵם: "פְּנִיָּהֶם פְּנֵי אֲדָם" וְגו' (יחזקאל א, י), "לֹא-יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ". שָׁאֵלוּ לְפָנֵי ר' אבהו: "שְׂנָה, שְׂמַת בָּהּ שְׂמֵעוֹן הַצְּדִיק, אָמַר לָהֶם: בְּשָׂנָה זוֹ הוּא מַת. אָמְרוּ לוֹ: מִנֵּין אָתָּה יוֹדֵעַ? אָמַר לָהֶם: בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה זָנַן אֶחָד לְבוֹשׁ לְבָנִים וּמִתְעַשֵּׂף לְבָנִים נִכְנָס עֲמִי וְיוֹצֵא עֲמִי, שְׂנָה זוֹ נִכְנָס עֲמִי, וְלֹא יוֹצֵא עֲמִי! אָמַר ר' אבהו: וְיָמִי יֵאמֶר, שְׂאָדָם הֵיזָה? נִהְלָא הַקְּבִיָּה וְכַבּוּדוֹ הֵיזָה נִכְנָס עִמּוֹ וְיוֹצֵא עִמּוֹ. אָמַר ר' אבהו: וְכֵהָן גְּדוּל לֹא אֲדָם הֵיזָה? אֵלָּא כְּאוֹתָהּ שְׂאָמַר ר' סימון: פִּינְחָס, בְּשָׂעָה שְׂהִיָּתָה רֹחַם הַקֹּדֶשׁ שׁוֹרְהָ עָלֶיהָ הָיוּ פְּנֵי בּוֹעֲרֹת קְלַפְיָדִים, עָלֶיהָ הוּא אוֹמֵר: "כִּי-שָׂפְתַי כֵּהָן יִשְׁמְרוּ-דַּעַת... פִּי מִלְּאֹךְ ה' צְבָאוֹת הוּא" (מלאכי ב, ז).

78. שפת אמת פר' אחרי מות תרס"ד

וְאֵל יבא בכל עת אל הקודש (ויקרא טו, ט). מכאן אמרו חז"ל במקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד. כי בכל השבתות וימים טובים אין יכולים לכנס לפני ולפנים רק ביום הכיפורים שהוא בחינת בעלי תשובה שנפתח להם שער מעולם העליון. ועל זה איתא במדרש² ה' אורי (תהלים כו, א) בראש השנה וישעי ביום כיפור. כי בראש השנה נחתמין צדיקים גמורים להיטיב אבל ביום כיפור ישועה לכל העולם אפילו להחוטאים שהם צריכין ישועה. ויום הזה הוא ישועה לכל השנה לבעלי תשובה. כמו שכתוב (ויקרא טו, ז) ביום הזה יכפר. כי כל כפרות של כל השנה מיום הזה. וכן כתיב (שם לד) אחת בשנה יכפר שזה היום מכפר בכל ימי השנה. וכן דרשו חז"ל⁴ ימים יצרו ולו אחד בהם (תהלים קלט, טו) זה יום כיפור וכתוב בהם. וכמו כן מה שדורש במדרש⁵ אורי וישעי בים מטעם הנ"ל שהיתה אז ישועה לכל הדורות וישעי ה' ביום ההוא (שמות יד, ט) ולכן אומרים זה בכל יום. וגם מה שדרשו חז"ל⁶ ולו אחד בהם על יום השבת שהוא גם כן ברכה על כל ימי השבוע:

על רקע הבחנה זו נראה לומר שהיודי של הכהן הגדול אינו מדין תשובה, שהרי אין הוא יכול לשוב על חטאייהם של בני ביתו. אחיו הכהנים ושאר כלל ישראל. הכהן הגדול לא מתוודה אלא כדי להשיג כפרה ומחילה, ולכן הוא מסתפק רק בהוכרת החטאים, ובבקשת הכפרה עליהם. זוהי גם הסיבה שהיודי שאנו אומרים בתפילת יוה"כ איננו כולל קבלה לעתיד. את עצם התשובה כל אחד צריך לעשות באופן אישי, ואילו היודי בשעת התפילה לא נועד אלא לשם בקשת כפרה"י.

נכנס לפני ולפנים והקטרת קטורת בקודש הקדשים

72. משנה כלים א:ו

עשר קדושות הן: א"י מקדשת מכל הארצות...

73. משנה כלים א:ט

בין האולם ולמזבח מקדש ממנה, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם. ההיכל מקדש ממנו, שאין נכנס לשם שלא רחוק ידיים ורגלים. קדש הקדשים מקדש מהם, שאין נכנס לשם אלא כהן גדול ביוה"כ בשעת העבודה...

74. שיעורי הגר"ד מח:

והנראה בזה דבהולכת קטורת לפני ולפנים ביוה"כ נאמרו שתי הלכות:

- א. דין הולכה כבקטורת של כל השנה מצד הולכת קרבן.
ב. שנית, יש קיום נוסף של הבאת הקטורת לקדש הקדשים שנתייחד בגזירת הכתוב של: "והביא מבית לפרכת"י.

4 ואם כי ידועים דברי אא"ז ר' חיים וצ"ל (כחיבורו על הרמב"ם, הל' תמידין ומוספין פ"ג ה"ד) דאין קיום הולכה בקטורת של כל השנה ורק טובלים אותה להיכל כדי שתגיע למקום הקטרתה, אין ראיתו מבורחת ויותר נראה שאין לחלק בינה לבין כל הקרבנות.

75. שערי המועדים יוה"כ ס' טב

היחוד ש' עבודת הקטורת ביוה"כ"פ

א. הרמב"ם במורה נבוכים¹¹ מכאן טעם מצות הקטורת, שהיא להטבת הריח בכיהמ"ק (בו נעשו עבודות שחיטה, חתוך בשר, רחיצת אברים הפנימיים, שריפה וכו', לכן צריכים לקטורת להטיב ריח ביהמ"ק) וריח העובדים בו.

אמנם מוכן שאין כוונת הרמב"ם שהעברת ריח הרע כפשוטה היא כל הטעם לעבודה גדולה הלזו², וכדאי מרומז בזה גופא גם טעם פנימי יותר³. וי"ל שהוא הטעם המבואר בזה⁴ שעבודת הקטורת היא להעביר הוזהמא וטינופא דיצה"ר.

דהנה הקטורת היתה מסממנים שאינם ראויים למאכל אדם [ולא כקרבנות אשר תנאי כהקרבנם הוא שיהיו ראויים למאכל אדם, ומן המוכרח והשמן דוקא⁵, ועשיר שהביא קרבן עני לא יצא⁶]. ומה מוכן שבתוכנם הרוחני מרמזים הסממנים על ענינים שברגא תחתונה; נוסף לזה: בין הסממנים היתה גם "החלבנה" שריחה רע⁷, ומרמזת על ענין שברגא נמוכה עוד יותר — וע"י שהקטירום לה, וכאופן של "ריח ניחוח לה", פעלו שגם הענינים שכמדריגה נמוכה הפכו ונתעלו לקדושה⁸.